

Yttrande över En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46)

Till Finansdepartementet

Endast per e-post till: fi.remissvar@regeringskansliet.se

med kopia till: mats.e.johansson@regeringskansliet.se och fi.ea.e3@regeringskansliet.se

Ert dnr: Fi2020/03418

Vår referens: Ola Linder, ola@independentliving.org

12 april 2021

Independent Living Institute (ILI) är en ideell tankesmedja och projektplattform inom medborgarrättsrörelsen Independent Living av personer med normbrytande funktionalitet (funktionsnedsättning). Våra grundläggande principer är självbestämmande, självrespekt och empowerment (bemäktigande och bemyndigande). Vi möter många personer med olika funktionsnedsättningar i våra verksamheter som upplever ekonomisk utsatthet. Många offentliga trygghetssystem inom socialförsäkringen når inte alla personer i behov av dem, och många trygghetssystem är arbetsrelaterade. Sammantaget fastnar många i ekonomiskt bistånd genom de kommunala socialtjänsterna. Fattigdom kan drabba vissa personer med funktionsnedsättning, särskilt rörelsehindrade, som i större utsträckning än andra är beroende av särskild kollektivtrafik.

Vi yttrar oss över Jämlikhetskommissionens betänkande En gemensam angelägenhet (SOU 2020:46).

Allmänna synpunkter

Det är positivt att situationen för personer med funktionsnedsättning behandlats i ett betänkande som tagit ett brett grepp om ojämlikheten i Sverige. Däremot finner vi brister i perspektivet som anlagts. Mycket fokus läggs på ojämlikhet i tillgång till utbildning och arbete som nycklar till andra samhällsområden. Vi delar bilden av att det finns en överrepresentation av personer med funktionsnedsättning bland de som inte går långt i utbildning inom grundskola, gymnasium och högre utbildning, samt står utanför den ordinarie arbetsmarknaden. Skälen till detta är många, vilket kunde undersökts betydligt närmare av utredningen. Ett viktigt skäl är bristande tillgänglighet samt stöd och service till individen. När omgivningen stänger ute personer med funktionsnedsättning är

förutsättningarna för att prestera undermåliga. Arbetet som görs i skolor är inte tillräckligt intensivt på området, särskilt eftersom universell utformning inte är vägledande i skapandet och förändringar i infrastrukturen och pedagogiken. Lägre resultat i grundskolan leder till sämre utgångsläge för att ta sig vidare till högre utbildning och att konkurrera på den öppna arbetsmarknaden, vilket i förlängningen även påverkar pensionerna negativt. Dessutom ligger för lite diskussion kring funktionshinderrelaterat individuellt stöd som personlig assistans, tolktjänst och valfrihet att utforma lösningar på arbetsmarknaden. Systemen är i stor utsträckning inriktade på att underlätta för en arbetsgivare till viss utsträckning, som exempelvis genom lönebidrag. Sammantaget uppstår ett för stort underläge för många personer med funktionsnedsättning att kunna få tillgång till arbete och försörjning, särskilt eftersom många av de mer generösa trygghetssystemen är arbetsrelaterade. Genom att socialförsäkringen på många håll har låga nivåer och dessutom inte följt med i samma takt som löne- och kostnadsutvecklingen de senaste åren blir fler personer relativt fattigare. De som aldrig kommer in i socialförsäkringen blir alltför ofta långsiktigt beroende av kommunalt försörjningsstöd som är tänkt att vara ett tillfälligt skydds nät. Den relativa fattigdomen ökar i Sverige, inte minst för de som bor i särskilda boendeformer, ofta i avsaknad av reella alternativ på ordinarie bostadsmarknaden, antingen på grund av krav på hög inkomst för att kunna hyra eller få ett lånelöfte, samt brist på allmänna bostäder och individuellt funktionshinderstöd som personlig assistans; stöd i särskilda boendeformer är i princip knutna till bostaden och är inte möjliga att ta med sig till arbetet. Vi finner att den analys av ojämlikheten i samhället som gjorts i utredningen hade dragit nytta av de idéer som utvecklas i FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och de allmänna kommentarerna 5 och 6; rätten till ett självbestämt liv i samhällsgemenskapen kräver ökad individuell agens och empowerment genom resurser och tillgång till allmän samhällsservice snarare än speciallösningar som segregerade boenden och skolor. Det är i sammanhanget viktigt att påminna om det övergripande syftet att skapa förutsättningar för jämlikhet och delaktighet i samhället för personer med funktionsnedsättning genom lagen (1993:387) om stöd och service till vissa funktionshindrade, vilken inte berörs i utredningen. I värsta fall dör människor till följd av bristande stöd eller så blir de kvar i tvångsvård längre än nödvändigt eftersom hemkommunen inte kan ordna ett rimligt mottagande och personen inte har ekonomi att få tillgång till materiella förutsättningar som de flesta, med rätta, tar för givna i linje med Sveriges internationella åtaganden som den internationella konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter samt FNs konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Synpunkter på vissa förslag

Ett märkligt uttalande om barn görs på s. 129 i utredningen: "Ett barn som föds med en svår funktionsnedsättning kan inte hållas ansvarigt för att det inte kan försörja sig självt". Vi delar uppfattningen, men förstår inte varför just barn med funktionsnedsättning inte ska hållas ansvarigt för att det inte kan försörja sig självt; inget barn ska försörja sig självt.

S. 835: "Rekommendation: Huvudalternativet för utprovning av hjälpmedel till personer med funktionsnedsättningar bör vara offentlig drift. Om privata vårdgivare utnyttjas inom en

region, får de inte ha koppling till en särskild producent av hjälpmedel. Hjälpmedel bör endast få lämnas ut av offentligtanställd personal, som ska upplysa patienten om det billigaste likvärdiga alternativet och att patienten kommer att få betala mellanskillnaden för det fall ett dyrare alternativ väljs."

Rekommendationen saknar en förståelse för individens rätt till hjälpmedel och andra typer av stöd för att kunna leva självbestämt och i samhällsgemenskapen. Personen i behov av hjälpmedel är inte patient i situationen att hjälpmedel som ska fungera funktionshinderkompenserande ska väljas. Dessutom är det inte säkert att den billigaste lösningen är den bästa för individen, vilket beror på hur regionen upphandlat hjälpmedel. Vi ställer oss däremot positiva till att om privata aktörer används så ska de inte ha en koppling till en särskild producent av hjälpmedel, eftersom det riskerar att snedvrider erbjudandena och valmöjligheten för individen.

Stockholm som ovan

Jamie Bolling
Verksamhetsledare
Independent Living Institute

Ola Linder
Jurist
Independent Living Institute